

LAHDEN KYLÄSTÄ KAUPUNGIKSI

Sisältö

LAHDEN KYLÄSTÄ KAUPUNGIKSI	3	6. ERI AIKAKAUSIEN ASUINALUEITA	17
1. VOIN VAIKUTTA A SUINYMPÄRISTÖÖNI	4	Nykypäivän keskusta ja lähiöt	17
Kaavoitus säätelee	4	7. KAUPUNKIKUVAN JA -TILAN OSATEKIJÖITÄ	22
Kunnalla kaavamonopoli	4	Kaupunkikuvallista tarkastelua	22
Kaavoituskatsaus vuosittain	4	Rakennetun ja vapaa-alueen suhde	22
Asuinympäristö on kulttuuriympäristö	4	Julkisesta yksityiseen tilaan	22
Mitkä ympäristöt ovat arvokkaita?	4	Erilaisia tunnelmia	22
2. RAKENNUSTEN KERTOMAA	6	Kaupungin muotokieli	22
Historiallinen ympäristö = kerroksellinen ympäristö	6	Kulkuväylien verkosto ja katutila	23
Vanhoja rakennuksia on vähän	6	Katu – yhteinen olohuone vai torjuva ympäristö	23
Erilaiset ympäristöt – erilaiset arvot	6	8. PUISTOJEN JA VIHERALUEIDEN KAUPUNKI	24
Nykyajan rakennusperinnön hoito	6	Fellmannin puisto	24
3. LAHDEN SYNTYHISTORIAA	8	Kariniemen puisto	24
Ihmisen toiminta luo kulttuuriympäristön	8	Kaupungintalon puisto	24
Lahden kylästä kauppalaksi	8	Launeen keskuspuisto	24
Kauppalasta kaupungiksi	8	9. KULTTUURIYMPÄRISTÖN VAALIMINEN	26
Lahden valtakunnallisesti arvokkaat kohteet	8	Miten voit osallistua kulttuuriympäristöjen vaalimiseen?	26
Tutustumiskäyntejä museoihin tai historiallisiin kohteisiin	8	Ympäristöt on arvioitu ja luetteloitu	26
4. KESKUSTAN MUUTOKSET KUVIEN KERTOMANA	10	Miksi kulttuuriympäristöä vaalitaan?	26
Keskustan muutokset kuvissa	10	10. IHMISTEN KAUPUNKI	28
Nykypäivän keskusta ja lähiöt	12	Ympäristön laatu – mistä se koostuu	28
Kauppatorin ympäristö	12	Omaan ympäristöön voi vaikuttaa	28
Kaupungin nopea kasvu	13		
5. LUEN KARTTAA – MITÄ SE KERTOO	14		
Mikä mittakaava ?	14		
Kartta on maaston yksinkertaistettu kuva	14		
Digitaalinen kartta tarjoaa uusia			
käyttömahdollisuuksia	14		
PalTuli-paikkatietopalvelu	14		
Paikkatietolainaamo	14		
Karttapalvelut lahden alueesta	14		
Erilaisia karttoja	15		

Lahden kylästä kaupungiksi

Mikä aineisto

Tämä opasteksti on kirjoitettu perusopetuksen ylimpien luokkien ja lukion opetukseen soveltuvaksi tausta-aineistoksi perehdyttämään rakennetun ympäristön peruskäsitteistöön ja oma-aloitteiseen tutkimiseen. Lahden tori lähiympäristöineen on kohteena käsillä olevassa aineistossa, jota voi kuitenkin soveltaen käyttää muissakin kaupunkiympäristöissä.

Suomen kaupungit ovat monentyyppisiä paikan historiasta ja maisemallisesta sijainnista johtuen. Vanhimmat kaupungit, mm. Turku, Porvoo, Rauma ja Naantali, ovat keskiajalta. Yhdyskuntien kasvaessa ja kaupankäynnin lisääntyessä kaupunkeja on perustettu lisää. Uusimmat kaupungit 1900-luvulta ovat useimmiten taustaltaan maaseutukirkonkylä, jotka poikkeavat rakenteeltaan perinteisestä kaupungista.

Miksi tehty

Ympäristökasvatus kuuluu koulun opetussuunnitelmaan. Siihen liittyviä teemoja käsitellään useissa oppiaineissa, kuten kuvaamataidossa, historiassa, maantiedossa, kielissä. Ympäristö ei ole vain luonnonympäristöä, vaan se koostuu myös rakennetuista alueista.

Rakennettuun ympäristöön vaikuttaminen edellyttää tietoa sen osatekijöistä sekä niistä hallinnon menettelyistä, joissa ympäristöä koskevat päätökset tehdään. Tiedätkö, miten ympäristöäsi koskevat päätökset tehdään?

Jokainen voi vaikuttaa omilla päätöksillään ja toiminnallaan rakennettuun ympäristöön. On tärkeää omata riittävät valmiudet ja tiedot rakennetun ympäristön arvoista ja ominaisuuksista.

Kuka teki

Tämä Lahden toria lähiympäristöineen käsittelevä aineisto pohjautuu aiempaan rakennettua ympäristöä koskevaan oppaaseen "Munkkiniemi eilen – tänään", jonka arkkitehti Eeva Aarveaara teki v. 1996 ympäristöministeriön tuella. Opas on luettavissa verkossa ja löytyy nimihaualla. Vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki sisälsi muutoksia, jotka edellyttivät oppaan sisällön tarkistamista.

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry sai Jokaisen Oma Ympäristö-JOY2010 kampanjan arviointityöhön ja opetusaineiston tuottamiseen tukea ympäristöministeriöltä. Sen turvin Lahden ammattikorkeakoulun miljöösuunnittelun opiskelija Tittariina Rautiainen on koostanut oppaan nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain tuomat muutokset huomioonottaen esimerkialueena Lahti ja sen tori lähiympäristöineen.

Työtä ovat ohjanneet Lahden ammattikorkeakoulun miljöösuunnittelun yliopettaja arkkitehti, TkT **Eeva Aarveaara** ja Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n projektista vastaava arkkitehti, TkL **Liisa Tarjanne**.

1. VOIN VAIKUTTA A ASUINYMPÄRISTÖÖNI

Kaavoitus säätelee

Uusia yhdyskuntia ja vanhojen muutoksia suunnitellaan kaavoituksella. Kaavat ovat eritasoisia, mikä tarkoittaa, että on yleispiirteisiä ja yksityiskohtaisempia kaavoja, jotka säätelevät ympäristöämme. Kaavat muodostavat hierarkian (arvojärjestyksen), jossa ylemmätasoiset kaavat ohjaavat alemman tasoisten kaavojen sisältöä. Esimerkiksi yleiskaava, joka käsittää usein koko kunnan tai sen osa-alueen, on ohjeena laadittaessa asemakaavaa. Maakuntaa käsittäviä suunnitelmia, maakuntakaavoja, laativat maakuntien liitot.

Kunnalla kaavamonopoli

Yleensä kunta laatii kaavat, järjestää niihin liittyvää vuorovaikutusta ja kuulee alueen maanomistajia ja asukkaita kaavan laatimisen aikana. Asukkailla ja maanomistajilla on mahdollisuus myös valittaa kaavoista, jos ne eivät tyydytä heidän näkemyksiään. Lisäksi tässä yhteydessä voivat mielipiteensä asiasta esittää muutkin kunnan jäsenet ja kaikki ne, joiden oloihin ratkaisulla on vaikutusta. Nykyisessä Maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) määritellään asukkaiden osallistuminen. Perustuslain 20 § mukaan vastuu kulttuuriympäristöstä kuuluu kaikille. Osallistuminen helpottuu jos siihen on perustietoja.

Kotiseutuliitto järjesti muiden kansalaisjärjestöjen kanssa vuonna 2010 Jokaisen Oma Ympäristö JOY-kampanjan, jonka tavoitteena oli lisätä ihmisten tietoisuutta kulttuuriympäristön vaalimisen, säilyttämisen ja hoidon tärkeydestä ja taitoja vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun. Kampanjan tilaisuudesta tuotettiin tähän julkaisuun merkittäviä lähdeaineistoja perustiedoiksi.

Kaavoituskatsaus vuosittain

Nykyään kunnilla on velvollisuus julkaista vuosittain ns. kaavoituskatsaus, jossa esitellään ajankohtaiset ja käynnissä olevat kaavoitushankkeet. Kaava-asiakirjat muodostuvat kaavaselistuksesta ja kaavakartasta. Esimerkiksi asemakaavakartalla esitetään tietynlaisilla merkinnöillä kortteleiden ja katualueiden rajaukset, niiden käyttötarkoitukset, rakennusalat ja rakennusoikeudet. Kaavassa voidaan määrätä myös mm. rakennuksen räystäskorkeus, rakennuksen kattokaltevuus, rakennuksen materiaalit, tontin aitaaminen ja istuttaminen.

Asuinympäristö on kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen ja ympäristön keskinäisen vuorovaikutuksen tuloksena syntyneitä ympäristöjä. Se kertoo aikaisempien aikojen elämästä. Menneiden aikojen ihmisten aikaansaannokset näkyvät rakennuksissa, taloryhmissä, yhdyskunnissa ja ihmisen muokkaamassa maisemassa. Vanhimmat ovat muinaisjäännöksiä jotka on suojeltu muinaismuistolain nojalla automaattisesti. Kulttuuriympäristöt ovat monikerroksisia ja muokkautuvat ajan kuluessa lisää.

Uusien rakennusten ja teiden rakentaminen, laajeneva teollisuus ja maanviljely muuttavat maisemaa. Maaston muodot ja luonnonolot vaikuttavat esimerkiksi rakennuspaikkoihin ja sitä kautta yhdyskuntien rakenteeseen. Luonto sopeutuu parhaansa mukaan kaikkiin ihmisten rakennelmiin. Kulttuuriympäristöt eivät ole pysyviä, vaan niihin kohdistuu välillä muutoksia. Uusia kohteita syntyy ajan kuluessa ja vanhat katoavat tai saavat muuttuessaan uusia piirteitä. Ajan kulku tallentuu kulttuuriympäristöihin ja siitä johtuen monet niiden piirteet ja osat vaativat huolenpitoa ja arvokkaimmat kaipaavat myös suojelua. Perustuslain mukaan vastuu kulttuuriympäristöstä kuuluu viranomaisen ohella myös kansalaisille. Siksi kulttuuriympäristön merkityksen ja arvojen ymmärtäminen on kansalaisvelvoite.

Mitkä ympäristöt ovat arvokkaita?

1980-luvulta lähtien Suomessa on koottu kattavia luetteloita valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä ja maisema-alueista. Luettelo rakennetuista ympäristöistä (RKY) on päivitetty viime aikoina ja maisemaluetteloa päivitetään parhaillaan. Luetteloille on annettu tärkeä merkitys maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaisessa kaavoitusjärjestelmässä osana valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Aiheesta lisää s. 26.

Paikallisiin arvokkaisiin kohteisiin voi tutustua esimerkiksi eri kuntien laatimien kulttuuriympäristöohjelmien avulla. Monet niistä löytyvät myös sähköisessä muodossa ympäristöhallinnon sivuilta (www.ym.fi). Kirjallisia raportteja voi kysyä kaupunkien ja kuntien virastoista sekä paikallisista kirjastoista.

TEHTÄVIÄ:

1. Tutki otteita asema- ja yleiskaavoista ja niiden tulkintaa. Perehdy jonkin osa-alueen merkintöihin ja esitele kartta merkintöineen muille.
2. Mitä haluaisin parantaa asuinympäristössäni tai kotipaikkakunnallani. Mitä mahdollisuuksia on edistää ko. asian toteutumista:
 - soittaa / kirjoittaa ko. asian valmistelusta vastaavalle virkamiehelle
 - soittaa / kirjoittaa paikalliselle kunnanvaltuutetulle
 - tehdä aloite kunnanvaltuustolle

Kirjoita joillekin em. henkilöistä (teoriassa), kuvaa ongelma sekä esitä sen parannusehdotus.

3. Onko paikkakunnallasi jokin rakentamisajankohtanaan voimakasta puolesta ja vastaan keskustelua herättänyt rakennus? Mitä mieltä siitä olet?
 4. Vertaa eri-ikäisiä asuinalueita toisiinsa – missä mieluummin asuisit ja miksi. Kerro esimerkkejä erilaisista omakotitaloista, rivitaloista tai kerrostaloalueista.
 5. Mene mukaan seuraamaan jotain kaavan yleisötilaisuutta ja selosta se pääpiirteissään. Tutustu ehdotuksiin ja kerro oma kantasi niistä.
-

Lähdeaineistoa:

<http://www.joy2010.fi/joy-kampanja> Katso, Ymmärrä, Hoida!

Kansalaisen kulttuuriympäristöopas. H. Kukkonen & L. Tarjanne, 2010. www.rakennusperinto.fi

”Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävissä olevissa asioissa.” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1 luku 15) Aleksanterinkatu Lahden keskustassa, pysäköintiä torin alle rakennetaan.

2. RAKENNUSTEN KERTOMAA

Historiallinen ympäristö = kerroksellinen ympäristö

Mikä on historian merkitys ympäristössämme? Ympäristöstä voi lukea kiinnostavia asioita, jos tuntee paikan historiaa. Historian tuntemus antaa ympäristölle uusia merkityksiä ja syvyyttä. Voi myös paremmin ymmärtää, miksi ympäristön historiallisia piirteitä olisi säilytettävä ja mistä alueen identiteetti (omaleimaisuus) muodostuu.

Vanhoja rakennuksia on vähän

Suomalaista yhteiskuntaa moititaan vanhojen rakennusten purkamisinnosta. Suomessa on suhteellisen vähän vanhaa rakennuskantaa, esimerkiksi vain n. 20 % on rakennettu ennen 1950-lukua. Monissa eurooppalaisissa maissa rakennusten säilyttämistä ja korjaamista pidetään itsestäänselvyytenä. Meillä rakennusten säilyttäminen nostaa edelleen voimakkaita tunteita puolesta ja vastaan. Olemassa olevan rakennuksen säilyttäminen ja korjaaminen on ekologisesti arvokasta ja kestävän kehityksen mukaista.

Erilaiset ympäristöt – erilaiset arvot

Rakennusperinnön hoidon ja -suojelun tavoitteena on säilyttää erityyppisiä ympäristöjä. Yksittäisellä rakennuksella voi olla rakennushistoriallista arvoa, mikäli se ilmentää menneen ajan rakentamistapaa ja omaa rakentamishistoriaansa. Vaatimattomallakin rakennuksella voi olla miljööarvoa osana arvokasta ympäristöä, esimerkiksi pihapiirin tai kadun varren rakennuksena. Merkitysarvoa rakennuksella on, jos siihen liittyy tiettyjä tapahtumia, paikkoja, ajankohtia tai ilmiöitä. Rakennus voi myös olla arvoltaan ainutlaatuinen, jos se on esimerkiksi tyyppinsä viimeisiä edustajia. Tai sitten rakennus voi olla tyypillinen esimerkki tietyn ajan, alueen, toiminnan tai yhteiskuntaryhmän rakentamisesta.

Suunnittelussa edellytetään ajantasaisia perusselvityksiä kohdealueesta, sen esihistoriasta, rakennuskulttuurista ja luonnonympäristöstä.

Nykyajan rakennusperinnön hoito

Suomessa asema-, yleis- ja maakuntakaavoilla suojellaan rakennuksia ja rakennettua ympäristöä. Kaavoitus perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999). Kaavoituksessa suojellun rakennuksen tai alueen voi selvittää kunnan kaavoittajalta tai rakennusvalvonnasta (teknisestä toimesta).

Myös rakennuksia suojellaan erityislainsäädännöllä (Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010). Tällaiset suojellut kohteet ovat yleensä valtakunnallisesti merkittäviä tai rakennuksessa on erityisen arvokkaita sisätiloja, laitteita tai muita piirteitä, joiden säilymistä ei voi kaavoituksella varmistaa.

Kaikkia rakennuksia on tarpeen hoitaa. Myös modernit rakennukset ovat tärkeitä aikansa edustajia. Rakennussuojelu on tarpeen ulottaa myös näistä merkittävimpiin kohteisiin.

TEHTÄVIÄ:

1. Kirjoita vapaamuotoisesti (käyttämättä lähdeaineistoa)

Mitä tiedän kotiseutuni (asuinpaikkani) historiasta tai Vanha rakennus kertoo

2. Piirrä lähiympäristösi vanhin rakennus ja perustele valintasi.

3. Hanki kaksi eri-ikäistä valokuvaa, jotka esittävät samaa aluetta. Tehtävänä on kuvata, mitä muutoksia ja eroja kuvien välillä on ja arvioida, ovatko muutokset myönteisiä vai kielteisiä.

4. Kirjoitustehtävä: Miksi vanhoja rakennuksia pitää säilyttää / ei pidä säilyttää. Perustele kantas!

5. Etsi esimerkkejä rakennuksista, joilla on

- kulttuurihistoriallinen arvo
 - miljööarvo
 - merkitysarvo
 - ainutlaatuisuusarvo
 - tyypillisuusarvo
-

Lähdeaineistoa:

Esitys kulttuuriympäristöstrategiaksi 2014–2020

<http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto/suojelu>

Nikula Riitta, Rakennettu maisema. Suomen arkkitehtuurin vuosisadat. Otava: 1993 yleisesitys Suomen arkkitehtuurista

Asunmaa, Kotiseutu tutuksi. Suomen Kotiseutuliitto, Painatuskeskus Oy, Helsinki, 1994. – kirjassa annetaan virikkeitä kotiseutututunemuksen omaehtoiseen parantamiseen. Siihen sisältyy lyhyitä historiallisia katsauksia eri aloilta.

– Rakennetun kulttuuriympäristön suunnittelu. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, selvitys 4/1995. Helsinki, 1995. Julkaisuun sisältyy kaksi osaa: osa I, säilyttävien kaavojen arviointi, 12 esimerkkiä ja osa II, säilyttävien kaavojen vaikutukset ympäristöön, 7 esimerkkiä. Esimerkit ovat sekä kaupunki- että maaseutuympäristöistä.

DOCOMOMO (International Working Party for Documentation and Conservation of Buildings, Sites and neighbourhoods of the Modern Movement) on 1989 perustettu kansainvälinen modernin arkkitehtuurin tutkimus- ja suojelujärjestö. Järjestöön kuuluu työryhmiä yli 40 maasta, myös Suomesta.

Rakennukset kertovat – Helsinki

www.hel.fi/wps/wcm/connect/.../rakkert_280207_kaikki_printti.pdf?..

Rakennukset kertovat -aineistoon on kerätty rakentamisen eri tyylikausia ... ymmärtää rakennusten luonne ja ulkonäkö oman aikakautensa ilmentäjinä.

Rakennukset kertovat Turku -teos on julkaistu <https://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=310438&nodeid...>

5.12.2011 - Rakennukset kertovat Turku -hankkeen ideana oli koota teos, jossa opiskelijoiden tuottama kuva- ja tekstimateriaali Turusta nivoutuu yhteen ...

Suomen Tammi – Museovirasto www.nba.fi › Etusivu › Kokoelma- ja tietopalvelut › Julkaisut

Suomen Tammi -projektin julkaisut Julkaisujen myynti **LIIKUNTAYMPÄRISTÖT KULTTUURIPERINTÖNÄ – Opas** arviointiin

Toimittaja Teijo Pyykkönen ... [PDF] Kulttuuria perinnöksi, Suomen Tammi projektista - Opetushallitus www.oph.fi/download/47296_kulttuuria-perinnoksi.pdf

Suomen Tammi oli Museoviraston, Opetushallituksen ja ympäristöministeriön yhteinen kulttuuriperinnön opetuksen kehittämisverkosto

www.edu.fi/projektit/ ... rakennusperinto.fi : **Kulttuuriympäristökasvatus** www.rakennusperinto.fi › ...

› Kulttuuriympäristökasvatus ja hankkeet.

3. LAHDEN SYNTYHISTORIAA

Ihmisen toiminta luo kulttuuriympäristön

Ihmisen toiminnan ja luonnon vuorovaikutuksesta on aikojen kuluessa syntynyt kulttuuriympäristö. Se kertoo menneiden aikojen elämästä ja ihmisten aikaansaannoksista, jotka näkyvät rakennuksissa, taloryhmissä, yhdyskunnissa ja ihmisen muokkaamassa maisemassa. Vanhimpia merkkejä ovat muinaisjäännökset, jotka ovat lailla suojeltuja. Kulttuuriympäristöt ovat monitasoisia ja muokkautuvat ajan kuluessa lisää. Kulttuuriympäristöistä voi lukea historiaa ja monet niiden piirteet vaativat säilyäkseen huolenpitoa ja arvokkaimmat kaipaavat myös suojelua.

Lahden kylästä kauppalaksi

Lahden maalaiskylä muuttui muutamassa vuodessa 1870-luvulla teollisuus- ja asemakyläksi, kun Riihimäki-Pietari -rautatie ja Vesijärven (nykyinen Vääksyn) kanava valmistuivat. Tällöin kylän elinkeinoelämä ja palvelurakenne monipuolistuivat, mikä edellytti yhä selkeämmin hallinnollisia muutoksia. Kesällä 1877 tapahtuneen kylän palon jälkeen kylästä ryhdyttiin tekemään kaupunkia.

Viranomaiset halusivat ratkaista pikaisesti kylän tulevaisuuden ja jo heinäkuussa 1877 kuvernööri ehdotti, että kylän tilalle perustettaisiin kauppala. Myöhemmin syksyllä saatiin ”korkeimmasta paikasta” päätös, että senaatti sai käyttää korkeintaan 100.000 markkaa Lahteen perustettavan kaupungin tai kauppalan perustamiskustannuksiin.

Lahden kauppala perustettiin entisen kylän kohdalle 1870-luvun alkupuolella kaavailtuja suunnitelmia paljon pienemmäksi. Alkuperäisissä suunnitelmissa kauppalan tai kaupungin olisi pitänyt ulottua rautatieltä Vesijärven rantaan. Vuonna 1879 kauppalan maa-aluetta laajennettiin etelään rautatien alueeseen asti.

Kauppalasta kaupungiksi

Lahden kauppala kävi pitkän taistelun kunnallisen itsenäisyyden saavuttamisesta. Hanke toteutui lopulta lähes pelkästään lahtelaisten oman tarmon ja aloitteellisuuden ansiosta marraskuussa 1905. Hollolan kunta vastusti viimeiseen asti, eikä valtiokaan aluksi tukenut hanketta. Lahden kaupungistumista edisti myös se, että rautatieasema ja Vesijärven kanava valmistui.

Lahden valtakunnallisesti merkittävät kohteet

Lahdessa on kymmenen valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristökohdetta (RKY). Tietoja niistä löytyy Museoviraston osoitteesta www.rky.fi, jossa kohteet on luetteloitu kunnittain. Luetteloissa esiintyviä arvokohteita ei saa hävittää kaavoituksen tai rakentamisen yhteydessä eikä niiden kulttuurista arvoa saa vähentää.

Tutustumiskäyntejä museoihin tai historiallisiin kohteisiin

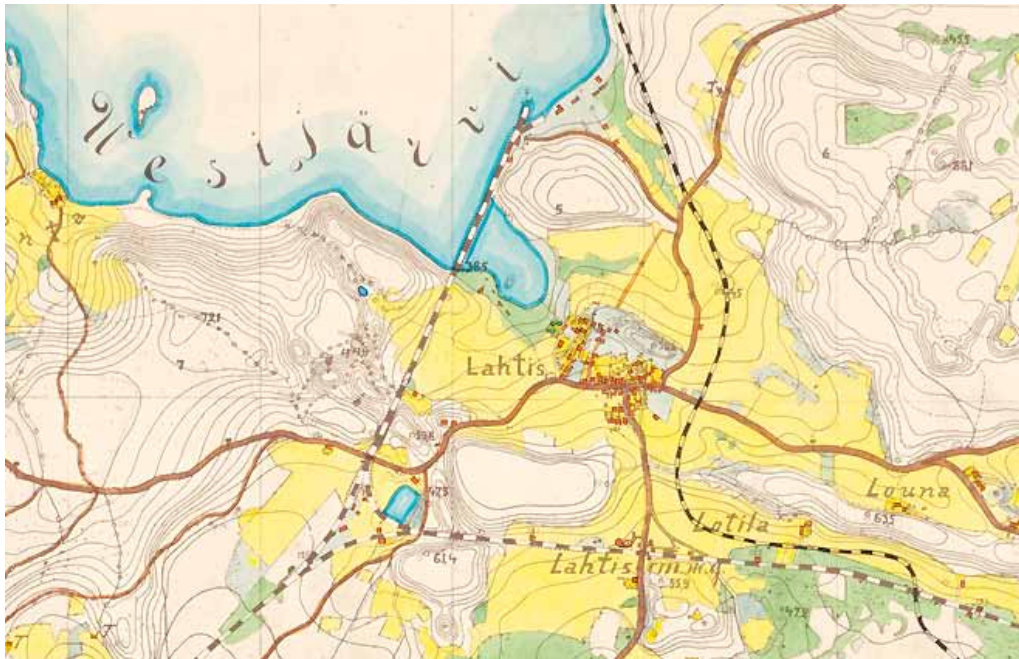
- Lahden historiallinen museo
- Hiihtomuseo
- Radio- ja tv-museo
- Kongressi- ja konserttikeskus Sibelius-talo
- Lahden kaupungintalo
- Lahden rautatieasema
- Lahden linja-autoasema

TEHTÄVIÄ:

1. Perehdy valitun historiallisen kohteen tai alueen historiaan etukäteen yksin tai ryhmässä. Esittele paikka muille tutustumiskäynnin yhteydessä.
 2. Vertaa eri tutustumiskohteita keskenään. – miten ne sijoittuvat (kaupunkiympäristöön tai kulttuurimaisemaan esim.)
 - miten ne eroavat toisistaan (rakennusten ominaisuudet, rakennusten asukkaiden elämäntapa jne.)
 - piirrä tai valokuvaa samantyyppisiä tekijöitä eri kohteista: esimerkiksi ikkuna- ja ovimuotoja, koristeaiheita jne.
 3. Kirjoita muistikuvia museokohdekäynnin jälkeen. Mikä jäi erityisesti mieleen, mikä oli yllättävintä, mitä uutta opit?
 4. Selvitä Lahden RKY-kohteet – mikä niistä kiinnostaa eniten?
-

Lähdeaineistoa:

<http://www.lahdenmuseot.fi/kuka-mita-lahti/lahden-historia/lahden-kaupunki/lahden-kauppalan-rakentamisen-vaiheet/>

Venäläinen topograforkartta Lahdesta vuodelta 1875

Kuva: Kansallisarkiston digitaaliarkisto, venäläiset topograforkartat, arkistoyksikkö: XIV 33.

4. KESKUSTAN MUUTOKSET KUVIEN KERTOMANA

Keskustan muutokset näkyvät kuvissa

Lahden museon kuva-arkistossa on useita vanhoja valokuvia torialueesta ja niistä näkee hyvin millainen Lahden keskusta oli aikoinaan. Kuvista näkyy miten kaupunki rakentui. Alla oleva kuva kertoo millainen Lahden keskusta-alue oli vuonna 1908. Keskustalle olivat tyypillisiä matalat asuinrakennukset ja niiden ympärillä oli vehreää kasvustoa. Alue oli rauhallinen ja kylämäinen.

Katunäkymä Lahdesta, Mariankatua, kuvattu ennen 1908. Kuva: Lahden museon kuva-arkisto

Harjukatu vuonna 1960. Kuvan talo Mustakallion suvun kotitalo, joka purettiin 1961.

Kuva: Mustakallion suvun arkisto

Kaupunkimaisemaa vuonna 1960.

Kuva: Mustakallion suvun arkisto

Ilmakuva Lahden kaupungintalon alueesta 1995.

Kuva: Lahden museon kuva-arkisto, kuvaaja Scan-Foto Oy

Vuonna 1995 otetusta ilmakuvasta näkee muuttuneen ja tehokkaasti rakennetun keskusta-alueen, joka näyttää nykyäänkin samantyyppiseltä. Alueella on korkeita asuin- ja liikerakennuksia ja siitä on tullut tiivis kaupunkikokonaisuus. Nykypäivän kadut ovat päällystettyjä ja viheralueet hyvin rajattuja. Vanhoissa kuvissa näkyi hevosvetoisia ajoneuvoja ja maisema muistutti kylää.

Nykypäivän keskusta ja lähiöt

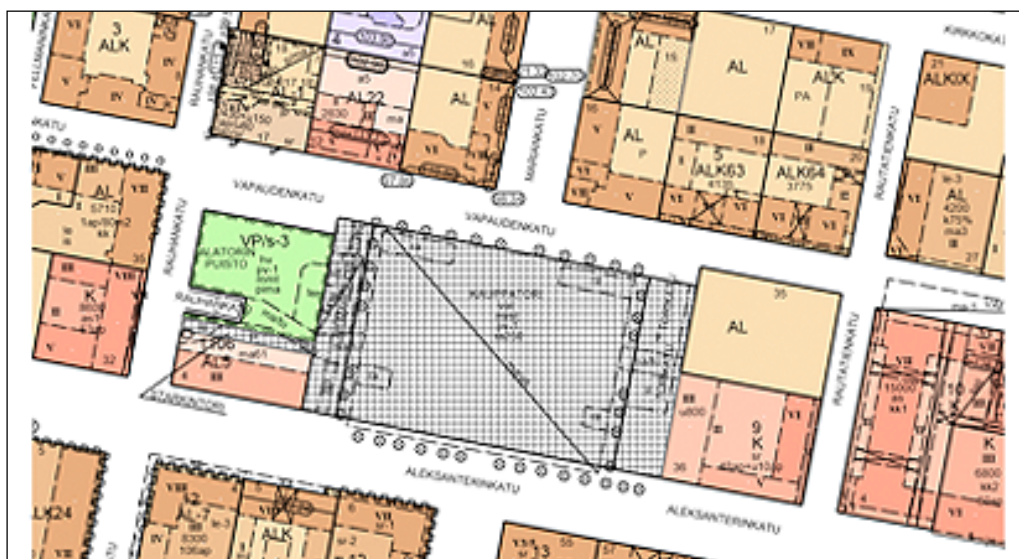
Lahti tarjoaa erilaisia asuinympäristöjä asukkailleen. Yli 100 000 asukkaan kaupunki sisältää väljää asuimista tiiviissä kaupunkirakenteessa lähellä luontoa. Lahdessa voit asua puutarhakaupunki- tai citymaise-massa. Lahti on turvallinen, toimiva ja viihtyisä asuinpaikka, jossa kaikki tarvittavat palvelut ovat lähellä. Keskustassa ja sen tuntumassa on puistoja ja muita ulkoilupaikkoja, jotka lisäävät kaupungin viihtyisyyttä. Kaupunki ja lähiöt tarjoavat jokaiselle jotakin.

Salpausselan harju, Vesijärvi ja Päijänteen järvisyys tuovat monimuotoisuutta kaupunkikuvaan ja asumiseen. Vaihteleva maasto tuo asukkailleen monipuolisia palveluja. Lahdessa voidaan harrastaa monenlaista liikuntaa ja kulttuuria. Lahti tunnetaan urheilun kaupunkina; on mahdollisuus harrastaa esimerkiksi murtomaahiihtoa, laskettelua, mäkihyppyä ja lenkkeilyä luonnossa.

Kauppatorin ympäristö

Torin muodostamaa ympäristöä rajaavat etelässä Aleksanterinkadun varrella sijaitseva arkkitehti Ole Gripenbergin 1950-1951 suunnittelema Pankinportin talo (Aleksanterink. 15) ja Aleksanterinkadun (13) ja Mariankadun (21) kulmassa sijaitseva Teräksentalona tunnettu arkkitehtien Jussi ja Toivo Paatelan suunnittelema asuin- ja liikerakennus vuodelta 1928. Rakennukset muodostavat kaupunkikuvallisesti näyttävän toria rajaavan kokonaisuuden. Torin pohjoislaidassa, Marian- ja Vapaudenkadun kulmissa vastakkain sijaitsevat asuin- ja liikerakennukset muodostavat kirkkomäelle johtavan porttiaiheen.

Toria rajaavat kadut ovat vilkasliikenteisiä ja torialueella ja sen ympäristössä liikkuu paljon jalankulkijoita. Torialueen läheisyydessä on puistoja ja kävelykatu, jotka tekevät alueesta viihtyisän. Rautatienkatu on osittain kävelykatu, jonka varrella on erilaisia palveluita ja kadulla on toisinaan pieniä torikojuja sekä kahvila torialueen ollessa rakennusalueutta.

Ajantasalla oleva asemakaava torialueesta (Lahden maanmittauslaitos)

Torin ympäristöä katsellessa näkymää hallitsee uuden torin alle sijoittuvan pysäköintilaitoksen rakentaminen. Työ alkoi kesällä 2013. Toistaiseksi toria ympäröi aitaus ja alue on työmiesten ja erilaisten koneiden valtaama, kunnes maanalainen kaksitasoinen 581-paikkainen pysäköintilaitos arvion mukaan vuonna 2015 valmistuu.

Rakennukset ovat muuttuneet modernimpaan suuntaan ja talot ovat korkeampia sekä rakennuksia on alueella tiiviimmin. Torialueen rakennustyömaa on vaikuttanut perinteisten toripäivien järjestämiseen, julkisen liikenteen pysähtymispaikkoihin ja ihmisten päivittäiseen autolla ajoon toria ympäröivillä teillä. Toria ympäröivät puuaitaukset eivät myöskään välttämättä hivele kaikkien silmiä. Tilanne on

tosin väliaikainen ja töiden valmistuttua keskusta-alueella asioiville on runsaasti lisää pysäköintitilaa maanalaisessa parkkihallissa.

Kaupungin nopea kasvu

Sodan jälkeinen Lahti kehittyi nopeimmin Suomen kaupungeista. Huomattavan osan väestönkasvusta muodosti n. 10 000 viipurilaisevakkoo, jotka toivat mukanaan yrityksiään ja kulttuurilaitoksiaan. Palvelut, rakennukset ja asunnot rakentuivat uudelleen ripeästi. Jälleenrakennuskauden ensimmäisen kymmenen vuoden aikana Lahteen rakennettiin noin 5000 asuntoa ja 50 kilometriä uutta katuja. Lahdesta muodostui yksi Suomen pientalovaltaisimmista ja aluerakenteeltaan pirstoutuneimmista kaupungeista.

1960-luvulla muodostui erilaisia lähiöitä harjujen läheisyyteen. Kerrostaloryhmät kertovat sen ajan arkkitehtuuri-ihanteita. Lähiöiden läheisyyteen rakennettiin kouluja sekä kirkkoja, jotka ovat yhtä siunauskappelia lukuun ottamatta sodan jälkeiseltä ajalta. Lahti on suhteellisen nuori kaupunki ja sen kaupunkikuvaa leimaa sodan jälkeinen rakentaminen. Tyypillistä lahtelaisuutta on moderni rakennusperintö.

Lahdessa asuminen on kohtuuhintaista ja se mahdollistaa asumisen väljästi ja mukavasti. Lahti sijoittuu hyvien liikenneyhteyksien varrelle, ja työmatkat esimerkiksi pääkaupunkiseudun suuntaan sujuvat hyvin julkisen liikenteen avulla.

Puiston itäkärjessä on Paasikiven aukio, joka muodostaa liikenteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävän tilan. Risteysalueella, Felmanninpuiston puolella, ovat arkkitehti Unto Ojasen suunnittelema Pellonkulma ja arkkitehti Jalmari Lankisen suunnittelema Suojalinna (kuvassa). Yhdeksänkerroksiset asuin- ja liiketilat, jotka muodostavat Paasikivenkadun päähen porttimaisen kokonaisuuden. Liikenteenjakajan äärellä on lisäksi Heikki ja Kaija Sirénin suunnittelema konserttitalo. Kuva: Museovirasto

TEHTÄVIÄ:

1. Etsi vanhan valokuvan esittämä ympäristö ja piirrä / valokuvaa se nykytilanteesta - selosta muutokset
 - a. rakennetussa ympäristössä (havainnoi rakennuksia ja maisemaa)
 - b. sosiaalisessa ympäristössä (havainnoi ihmisiä, elämäntapaa, liikennettä tai huoneiden sisustuksia ja huonekaluja - miten pukeuduttiin, liikuttiin jne.)
2. Tarkastele eri aikojen valokuvia (esimerkiksi vuosisadan alun ja vuosisadan puolivälin valokuvia) ja havainnoi, miten ne poikkeavat nykyisestä tilanteesta. Vertailumateriaalina voi käyttää uutta valokuvaa ko. paikasta.

Lähteet:

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet/mariankadun_akseli_kauppatorin_ymparisto
Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä valmistunut:
<http://www.lahdenmuseot.fi/museot/fi/uutiset/lahden-kaupunginmuseo/rakennusperinto/>
<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/7F32F3E20A1BAA8DC2256EF9003BC5CD>
<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/C12607DB9054CB54C2256EFA004B985F>

5. LUEN KARTTAA – MITÄ SE KERTOO

Mikä mittakaava ?

Karttojen ymmärtämisessä on tärkeää tajuta mittakaava. Karttaan merkityt asiat ovat pienempiä kuin todellisuudessa. Mittakaava ilmoittaa, kuinka paljon niitä on jouduttu pienentämään. Esimerkiksi mittakaava 1:10 kertoo, että siinä kuvatut asiat ovat 1/10 todellisesta koostaan.

Kartta on maaston yksinkertaistettu kuva

Kartassa esitetään vain käytön kannalta välttämättömät asiat, jotta se pysyisi selkeänä ja helposti luettavana. Esimerkiksi kartassa 1:4000 pystytään talojen ja teiden sijainti, muoto ja koko kuvaamaan vielä oikein. Mittakaavassa 1:20 000 talojen koko ei ole enää tarkka ja teiden leveyttä on liioteltu. Yksittäisiä puita ei ole kuvattu. Karttaa on siis jouduttu yksinkertaistamaan eli yleistämään.

Mittakaavan pienentyessä yleistyksen tarve kasvaa. Esimerkiksi mittakaavassa 1:100 000 ei enää esitetä yksittäisiä taloja vaan asutusalueita vinoviivoituksella. Ainoastaan kirkot ja koulut on merkitty erikseen. Mittakaavassa 1:1 000 000 on jouduttu yleistämään jo niin paljon, että taajama merkitään vain pisteinä, tiestöstä esitetään vain päätiet ja rantaviivaa yleistetään.

Digitaalinen kartta tarjoaa uusia käyttömahdollisuuksia

Digitaalisessa muodossa olevat karttatiedot mahdollistavat karttojen käytön tietokoneella ja tietojen muokkauksen sekä yhdistämisen esimerkiksi asukkaiden ja rakennusten tietoihin. Työskentelyyn on saatavissa omia ohjelmasovellutuksia, joita voi kysyä myös tavanomaista karttamateriaalia myyviltä valmistajilta.

Tarkempia tietoja myytävistä kartoista: Maanmittauslaitos, asiakaspalvelu, Opastinsilta 12 K, 00520 Helsinki, puh: 029 530 1122 Karttakeskus Oy, myymälä Atomitie 2, 00370 Helsinki, Puh. 020 5777 580. www.maanmittauslaitos.fi

PaTuli-paikkatietopalvelu

CSC Paikkatietopalvelut tarjoavat paikkatietoaineistoja suomalaisten korkeakoulujen tutkimus- ja opetuskäyttöön. PaTuli on paikkatietoaineistojen latauspalvelu. Palveluun kirjaututaan opiskelijan omilla korkeakoulutunnuksilla (HAKA-autentikaatio).

Paikkatietopalvelusta on tällä hetkellä ladattavissa Maanmittauslaitoksen, Geologian tutkimuskeskuksen, Ilmatieteen laitoksen, Liikenneviraston, Museoviraston, Maaseutuviraston, Tilastokeskuksen sekä Valtion ympäristöhallinnon tuottamia paikkatietoaineistoja.

Paikkatietolainaamo

Paikkatietolainaamosta voi saada maksutta eri aineistontuottajien paikkatietoaineistoja testi-, tuotekehitys-, opetus- ja tutkimuskäyttöön. Se palvelee erityisesti paikkatiedon ammattikäyttäjii. Palveluun luovutettuja aineistoja voi selata tietokantahauulla ja karttapalvelusta. Rekisteröityneet käyttäjät voivat ladata aineistoja käyttöönsä vuodeksi kerrallaan. Palvelu on osa kansallisen paikkatietostrategian toteutusta. Se edustaa maailmanlaajuisestikin uudenlaista näkökulmaa paikkatietoaineistojen jakamiseen. Turun seudulla toimiva Lounaispaikka on yksi esimerkki hyvin toimivasta paikkatietoliittymästä. Lounaispaikka on avoimen paikkatiedon portaali.

KARTTAPALVELUT LAHDEN ALUEESTA

– Lahden karttapalvelu

Karttapalvelu sisältää opaskartan lisäksi muita teemakarttoja. Kohdehaku voidaan tehdä helposti osoitteen, nimistön tai tarkennetun haun avulla. Karttapalvelussa voi myös käyttää Yritystontit-hakupalvelua ja Lähipalveluhakua. Lähipalveluhauulla voidaan hakea mihin kotihoito-, vammais- ja terveysasemapaivalueeseen osoite kuuluu ja minkä ala- tai yläkoulun oppilaaksiottoalueeseen osoite kuuluu.

Palvelussa on erilaisia karttanäkymiä: Opaskartta, palvelukartta, kaavoitus, Lahden yleiskaavoitus, Lahden tonttitarjonta ja ilmakuva. Palveluun on liitetty useita karttanäkymiä, joilla on aihepiiriin liittyviä karttatasoja. Karttapalvelun ylläpidosta vastaa Lahden kaupunki/Maankäyttö.

– Lahden seudun karttapalvelu

Seudullinen karttapalvelu sisältää kuuden Lahden seudun kunnan (Artjärvi, Asikkala, Hollola, Lahti, Nastola ja Orimattila) opaskartan sekä erilaisia kohdehakuja. Kohdehaku voidaan tehdä osoitteen, nimestön tai tarkennetun haun avulla.

Lähipalveluhaku-toiminnallisuudella ovat haettavissa myös alueen postipiirit. Karttapalvelun ylläpidosta vastaa Lahden kaupunki/Maankäyttö

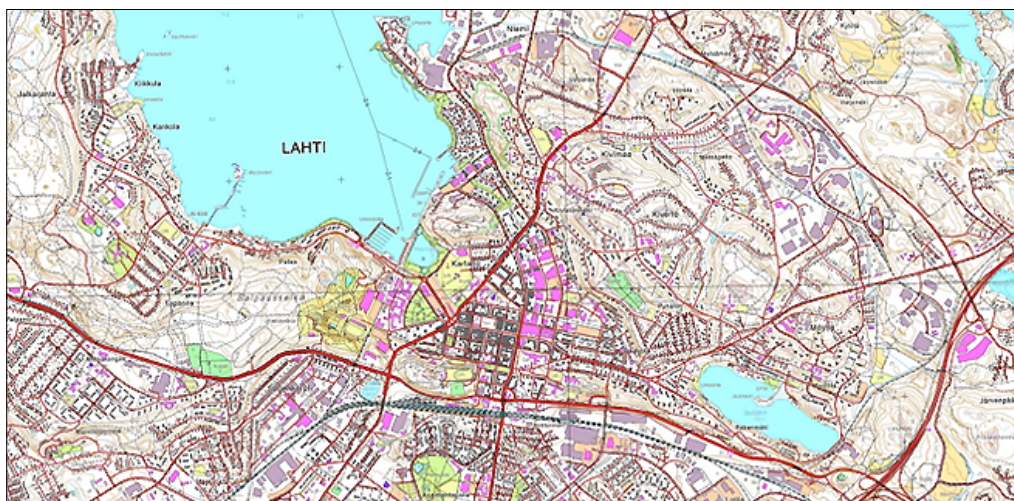
– Lahden paikallisliikenteen reittiopas (Matkahuolto)

Reittioppaan avulla voidaan etsiä paras reitti ja sopivimmat bussiaikataulut ovelta ovelle halutusta lähtöpisteestä määränpäähän. Reittiopas on selkeä ja siitä näkee tarkat pysäkkitiedot.

Erlasia kartoja

– Maastokartta

Maastokartta on jokamiehen tiennäyttäjä luonnossa tai maanteillä. Kartalla näkyvät kiinteistöjaotus, tiet, talot, vedet, pellot, maaston kuviot ja korkeussuhteet sekä suoje- ja rauhoitusalueet. Peruskartasto kattaa koko Suomen.

Lahden maastokartta

Lahden opaskartta

– Opaskartta

Opaskartat löytyvät yleensä eri kuntien ja kaupunkien omilta nettisivuilta. Kartoista näet kätevästi lähistösi palvelut sekä toiminnot ja se on hyvänä apuna jos esimerkiksi olet juuri muuttanut uudelle alueelle kaupunkiin.

TEHTÄVIÄ:

1. Tutki kotipaikkakunnan keskeisiä alueita eri mittakaavoissa. Mitä tietoja kartoissa on - opetellaan tulkitsemaan karttamerkinnot oikein. Miten Lahti esiintyy esimerkiksi seuraavilla erityyppisillä kartoilla.
 - 1:250 000 GT-kartta
 - 1:50 000 topografikartta
 - 1:20 000 maastokartta
 - 1:10 000 rekisterikartta
 - 1:2000 kaavan pohjakartta
 2. Selvitä, millaisia vanhoja karttoja on paikkakunnastanne saatavissa, mahdollisuuksia esim.
 - venäläinen topografikartta
 - Kuninkaan kartasto
 - maanmittauslaitoksen arkistot
 - kaupungin tai kaupungin museon arkistot
 - kansallisarkisto
-

Yhteystietoja:

Kansallisarkisto, Rauhankatu 17, Helsinki, puh: 029 533 7000

Maanmittauslaitoksen maanmittausarkisto, Pasilan virastokeskus, Opastinsilta 12 K, Helsinki, puh: 029 530 1122

Lähdeaineistoa:

Suomen historian asiakirjalähteet. Toim. Elias Orrman ja Elisa Pispala. Kansallisarkisto, WSOY, Porvoo, 1994. - kirjassa esitellään kaikki olemassa olevat asiakirjalähteet ja niiden sisältö.

<http://www.maanmittauslaitos.fi/kartat/kartatuotteet/painetut-kartat-tulosteet/peruskartta>

<http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu>

<http://www.maanmittauslaitos.fi/kartat>

Kartat: Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, Maankäyttö

Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805, Lahden seutua

Kuva: H. Tarjanne

6. ERI AIKAKAUSIEN ASUINALUEITA

Nykypäivän keskusta ja lähiöt

Lahti tarjoaa erilaisia asuinympäristöjä asukkaalleen. Yli 100 000 asukkaan kaupunki sisältää väljää asumista tiivissä kaupunkirakenteessa lähellä luontoa. Lahdessa voit asua puutarhakaupunki- tai citymaisemassa. Lahti on asuinpaikkana turvallinen, toimiva ja viihtyisä elinympäristö, jossa kaikki tarvittavat palvelut on lähellä. Keskusta-alueella ja lähialueilla on erilaisia puistoalueita ja muita ulkoilu ympäristöjä, jotka lisäävät kaupungin viihtyisyyttä. Kaupunki ja lähiöt tarjoavat jokaiselle jotakin: Salpausselän harju, Vesijärvi ja järvisyys tuovat monimuotoisuutta kaupunkikuvaan ja asumiseen. Vaihteleva maasto lisää liikunta-mahdollisuuksia. Lahti tunnetaan urheilun kaupunkina; on mahdollisuus harrastaa esimerkiksi hiihtoa maastossa, laskettelua, lenkkeilyä luonnossa ja mäkihyppyä. 1960-luvulla rakennettiin lähiöitä harjujen läheisyyteen. Kerrostaloalueet kertovat sen ajan arkkitehtuuri-ihanteista. Asuntojen läheisyyteen rakennettiin kouluja sekä kirkkoja, jotka ovat yhtä siunauskappelia lukuun ottamatta sodan jälkeiseltä ajalta.

ANTTILANMÄKI

Alue syntyi alun perin Lahden kaupungin rajan ulkopuolelle ja rakentui muutamien maalaistalojen maille. Anttilanmäki palstoitettiin vuokratonteiksi ja alueen omakotitalot valmistuivat pääosin 1900 – 1920 -luvuilla. Asutuksen lisäksi rautatien ja aseman ympäristöön sijoittui pieniä yrityksiä.

Alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja sitä on kuvattu Museoviraston sivuilla mm. seuraavasti:

*"Jyrkäkhön Anttilanmäen lakiosille ja rinteisiin sijoittuneen tieverkon varrella olevat asuin- ja ulkorakennukset muodostavat pihapuineen elävän kokonaisuuden. Vapaasta rakentamisesta huolimatta alueen talot muodostavat mittakaavaltaan ja rakennusmateriaaleiltaan yhtenäisen pienimittakaavaisen kokonaisuuden. Pienehköt asuinrakennukset ovat sijoittuneet kapeiden ja mutkittelevien katu-
jen varsille, lähelle toisiaan."*

Nykyään alue edustaa aikakaudelleen tyypillistä puurakentamista ja on monin osin säilyttänyt ilmeensä hyvin, vaikka useat osa-alueet ovatkin muuttaneet luonnettaan merkittävästi.

Anttilanmäki Kuva: Museovirasto

LAUNE

Launeen pientaloalueen ensimmäisen asemakaavan laati arkkitehti Carolus Lindberg vuonna 1936. Alue on maakunnallisesti arvokas kohde. Sen katulinjaukset perustuvat yhä suurelta osin em. kaavaan ja sen ensimmäiset rakennukset rakennettiin 1944 – 1945. Mustamäenkadulla ja Pajusillankadulla nauhamaisesti sijaitsevat kahden perheen asuinrakennukset ovat pääosin alkuperäisessä kunnossa. Rakennusten julkisivujen muutokset koskevat lähinnä ikkunoita ja pienehköjä laajennuksia.

Tämän pinta-alaltaan suuren alueen rakentaminen saatettiin loppuun 1950-luvun aikana. Laune luokitui laajimmin kasvaneisiin omakotitaloalueisiin Lahdessa vuosin 1945 – 1955. Tyypitalovaltainen alue on rakentunut yhtenäisesti. Alueella on jonkin verran uudisrakentamista. 1950-luvun rakentamiskäytännöstä antavat edustavan kuvan alkuperäisellään säilyneet Närekadulla nauhamaisesti sijaitsevat puolitoistakerroksiset pientalot.

TAPANILA

Tapanilan ruotsalaistaloalue kuuluu Jalkarannan kaupunginosaan. Alue on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (RKY-kohde), joka on rakentunut 1940-luvulla. Nykyisin alueella on pääosin 1960 – 1980-luvuilla rakennettuja omakoti- ja rivitaloja. Loivilla rinteillä sijaitsevat talot ovat lähellä toisiaan muodostaen tiiviin ja yhtenäisen pientaloalueen. Talot mukailevat nauhamaisesti maaston muotoja tiestön varrella.

”Tapanilan pientaloalue on esimerkki välirauhan aikana Ruotsista saadun avun turvin nopeasti kaavoitetuista ja rakennetuista asuinalueista, joilla helpotettiin karjalaisten evakkojen asuttamista. Alue muodostaa niin maisemallisesti kuin historiallisestikin arvokkaan kokonaisuuden. Tapanilan tilan entisille pelloille sijoitetut talot sijaitsevat lähellä toisiaan ja muodostavat yhtenäisen ja hyvin säilyneen pientaloalueen. Rakennusten päätyjen sijoittaminen kadulle päin antaa alueelle väljän ja rytmikkään ilmeen. Alueen ulkoasuun vaikuttavat ratkaisevasti pienillä tonteilla olevat vehmaat puutarhat.” (Museoviraston kuvaus)

Tapanilan alue rakentui 1940-luvulla. Nyt näkymät ovat vehreitä, pensasaidat rajaavat selkeästi katutilaa ja komeat yksittäispuut toimivat maamerkkeinä. Kuva: T. Rautiainen

JALKARANTA

Jalkarannan kaupunginosa on muodostunut Vesijärven länsirantaa mukailevan, Hollolan kirkolle johtavan tien tuntumaan Salpausselän harjulle. Jalkarannan kaupungin osa alkaa runsaan kilometrin päässä ydinkeskustasta ja ulottuu noin kuuden kilometrin etäisyydellä sijaitsevalle Hollolan rajalle. Suunnilleen puolet asuinkannasta muodostuu pientaloista. Pääosa on rakennettu 1970-luvulla, mutta alueella on nykyään myös 2000-luvun asuinrakennuksia.

Tarinan mukaan Jalkaranta sai nimensä siitä, että siellä lepuutettiin jalkoja matkalla Hollolan kirkolle. Jalkaranta oli Hollolan vanhimpia kyliä ja liitettiin Lahteen vuonna 1933. Alue on suosittu ja hyvin hoidettu. Kuva: T. Rautiainen

Perinteinen lähiö Lahdessa – MUKKULA

Mukkulan lähiö lukeutuu Ruolan lähiön kanssa alueellisesti huomattavan laajaan kaavoitustyöhön Lahdessa 1960-luvun alussa. Mukkula noudattaa 1960-luvun alussa syntyneiden metsälähiöiden suunnitteluperiaatetta, joka perustui vapaasti luontoon sommiteltuihin rakennusryhmiin. Liike- ja yleiset rakennukset pyrittiin keskittämään alueen keskusta omaksi erilliseksi ryhmäkseen. Mukkulan suunnittelun esikuvana oli Tapiolan puutarhakaupunki, johon suunnittelijat kävivät tutustumassa.

Vesijärven rannalla sijaitsevasta Mukkulan (Mokullan) tilasta on mainintoja jo 1400-luvulta. Kartanon päärakennus on 1700-luvulta, mutta sitä on muutettu seuraavilla vuosikatoilla ja kaunis puisto on samalta ajalta. Kartano siirtyi Lahden kaupungille vuonna 1959.

Mukkulan lähiö on säilynyt rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan pääasiallisesti alkuperäisellään. Mukkulan länsiosassa korkeahkon mäen laelle ja rinteille sijoittuvat väljästi rakennetun lähiön asuintalot. Vaihtelevuutta tuovat maisemaan erikokoiset rakennusmassat ja -korkeudet. Alueelle tyypilliset valkoisiksi rapatut talot nauhamaisesti sommiteltuine ikkunoineen luovat harmonisen ja rauhallisen vaikutelman.

Mukkulan katukuva poikkeaa jyrkästi keskustan ruutukaavanäkymästä, jossa kadut risteilivät suorakulmaisesti ja niitä reunustivat umpikorttelit. Tässä lähiömaisemassa katu muistuttaa maantietä noudattaen maaston muotoja. Liikennealue on väljä ja istutuksin jäsennelty. Kuva: T. Rautiainen

Mukkulaan keskelle kylää ja vilkkaaseen risteykseen rakennettiin Lahden uusin kirkko v.1993. Arkkitehti Juhani Bomanin suunnittelema Mukkulan kirkko hämmästyttää muodoillaan: se tuntuu elävän katsomissuunnan mukaan. Kirkon erikoisuutena ovat renessanssityyliset urut. Kuva: wikipedia

Asuinalue maalaismaisemassa – OKEROINEN

Okeroisten kylä sijaitsee sekä Lahden että Hollolan puolella. Kylä on rakentunut Porvoonjoen mutkan pohjoispuolelle. Maisemalle on luonteenomaista laajat ja maisemallisesti vaihtelevat viljelyalueet, joita rajaavat korkeat kalliot. Okeroisten kantatiloista suurin osa on säilynyt nykypäivään. Isojaon myötä ne jakaantuivat tosin usein kahteen osaan. Tilojen päärakennukset ovat pääosin rakennettu 1800–1900-lukujen vaihteessa ja 1900-luvun alussa.

ANKKURI – uusi asuinalue

Ankkurin kaupunginosa sijaitsee Vesijärven rannalla kaupungin ydinkeskustan läheisyydessä. Mittavan rantakaupunkiprojektin tuloksena Ankkurin alue on muuttunut uudeksi rantakaupunginosaksi. Alue nimettiin Ankkurin alueeksi vuonna 1990 ja suunnittelun tavoitteiden mukaan rannat on avattu kansalaisten käyttöön.

Alueen suunnitelmista on toteutettu yli puolet tähän mennessä. Ankkurin alueen asuinrakennukset ovat modernia rakennuskantaa. Näyttävän asuinalueen keskeisiä piirteitä ovat korkeat kerrostalot ja uimaranta. Alueella on viihtyisät ulkoilumahdollisuudet ja hyvät näkymät Vesijärvelle.

Kuvat: Internet / Lahden kaupunki

Tutustumiskäyntejä:

– Ankkuri, Riihelän Käpykylä, Renkomäen maalaismaisema, ydinkeskustan alue ja Kiveriön lähiö.

TEHTÄVIÄ:

1. Etsi eri tyyliä edustavia taloja Lahdessa - dokumentoi eri tavoilla (valokuvaus, video, piirtäminen, inventointilomakkeen täyttö) ja esitele muille.
2. Kokoa kuvasarjoja esimerkiksi ikkunoista tai ovista eri-ikäisissä ja -tyylisissä rakennuksissa.
3. Miten vanhat ja uudet tai eri-ikäiset rakennukset sopivat yhteen. Etsi mielestäsi hyvä ja/tai huono esimerkki Lahdesta. Perustele valintaasi.
4. Vieraile joillain edellä kuvatuilla eri-ikäisillä alueilla, kuvaa niitä ja vertaa keskenään. Esitele vaikutelmasi muille.

Lähdeaineistoa:

<http://www.lahdenmuseot.fi/museot/fi/uutiset/lahden-kaupunginmuseo/rakennusperinto/>

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet/tapanilan_pientaloalue

<http://www.lahtiregion.fi/asu-ja-ela/asuinalueet-ja-ymparisto/lahden-asuinalueet/jalkaranta>

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet/mukkulan_asuinalue

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet/okeroisten_kylan_kulttuurimaisema

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/B8A0A1C7853DD257C2256E86003A8C91>

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet/launeen_pientaloalue_pumppuasema_ja_vaivaistalo

7. KAUPUNKIKUVAN JA -TILAN OSATEKIJÖITÄ

Kaupunkikuvan tarkastelua

Kaupunkia voi tarkastella eri näkökulmista ja löytää siitä erilaisia piirteitä, joiden avulla se hahmottuu katsojalle. Lahdessa Salpausselän harju on keskeinen maisemarakenteellinen tekijä, jonka reunoille kaupunki on rakentunut. Radiomastot ovat merkittävät maamerkit, jotka toimivat kaupungin tunnuskuvinä. Muita maamerkkejä ovat rakennusten tornit ja korkeat asuinrakennukset. Kaupunki, kuten jo aikanaan Lahden kylä, rajautuu rantaan, joka on merkittävä reuna kaupunkikuvassa. Vesistöltä kaupunkia katsottaessa näkyvät selvästi maamerkkimäiset rakennukset ja rakenteet sekä selänteiden metsät.

Taajamat ja kaupungit ovat usein syntyneet kulkuväylien risteyskohtiin. Näin niille on muodostunut keskipiste, jonka voi havaita kaupungissa edelleen, joko alkuperäisellä paikallaan tai hieman siirtyneenä. Aleksanterinkatu, joka sijoittui suunnilleen keskiaikaisperäisen Turun ja Viipurin välisen Ylisen Viipurintien paikalle, oli jo kauppalaan aikana pääkatu. Kohtisuoraan pääkatuun nähden hahmoteltiin Maariankatu ja sommitelman keskellä oli kauppatori, joka oli pinta-alaltaan poikkeuksellisen suuri. Lahdessa tori on edelleen kaupungin keskipiste ja solmukohta, johon keskusta-alue ympäristöineen tukeutuu.

Rakennetun ja vapaa-alueen suhde

Kaupungeissa rakentaminen on tehokasta. Lahdessa kaupungin osat eroavat toisistaan rakentamistehokkuudeltaan ja tiiviydeltään. Keskusta-alueet ovat yleensä tehokkaimmin rakennettuja, mikä näkyy korkeina rakennuksina ja suhteellisen pieninä piha-alueina. Kaupunkirakenteessa viheralueiden merkitys on suuri ja niillä on monia erilaisia tehtäviä: mm. toimia virkistys- ja ulkoilualueina, kulkureitteinä kaupungin sisällä, melusuojina, ilmaa puhdistavana tekijänä, alueen ekologiaa edistävänä tärkeänä vyöhykkeenä joka takaa kasveille ja eläimille elämisen mahdollisuuden. Kasvillisuuden merkitys korostuu erityisesti kivi-kaupungin alueilla, joissa yksittäiset katupuut, puurivistöt ja puistot elävöittävät näkymiä. On tärkeää muistaa kaupungin pohjoinen sijainti, joka tuo mukanaan talvikautena lumen aurausta ja -läjitystä sekä lyhyet päivät ja matalasta kulmasta viistosti tulevan päivänvalon.

Julkisesta yksityiseen tilaan

Kaupungin tilarakenne koostuu julkisuudeltaan eriasteisista tiloista. Julkinen tila on kaupungin toiminnan perusta. Julkinen tila liittyy yhteen kaupunkirakenteen eri osat ja yhdistää toiminnot toisiinsa. Julkiset tilat, kuten kadut, torit, aukiot ja puistot, muodostavat jatkuvan kudoksen. Yksityisiä tiloja ovat asunnot ja niihin liittyvät ulkotilat, parvekkeet ja pihamaat. Julkisen ja yksityisen välillä muodostuu puolijulkisia tiloja, kuten esimerkiksi asuntoryhmän piha tai kerrostalon sisäpiha.

Erilaisia tunnelmia

Eri tilojen rajautuminen vaihtelee avoimesta sulkeutuneeseen. Rakennukset muodostavat selkeän rajan julkiselle tilalle. Kookas puusto on myös hyvä tilanmuodostaja. Tilat voivat toisaalta rajautua epämääräisesti ja puutteellisesti. Kaupunkisuunnittelussa arvostetaan yleensä tilan selkeää rajaamista, koska se synnyttää selkeitä tilavaikutelmia.

Erikokoiset tilat synnyttävät erilaisia kokemuksia ja mielikuvia. Pienimuotoiset intiimit tilat ovat turvallisia, suuret aukiot juhlatilaa tai jopa pelottavia. Tilakokemukseen vaikuttavat tilaa rajaavien rakennusten tai kasvillisuuden ominaisuudet. Suojaiset asuinrakennusten sisäpihat ovat puolijulkista tilaa, jota käyttävät vain korttelissa asuvat tai siellä vierailevat. Täysin yksityisiä alueita ovat pientalojen yksityispihat.

Kaupungin muotokieli

Kaupunkirakennetta voidaan lähestyä eri näkökulmista ja tarkastella:

- onko rakennukset sijoitettu umpikortteleiksi, vapaasti maastoon tai säännönmukaisesti suhteessa toisiinsa
- miten korkeita talot ovat, vaihtelee rakennusten korkeus alueella
- mitä materiaaleja ja värejä on käytetty: betoni, tiili, puu, teräs jne.
- millaisia kattomuodot ovat
- ovatko rakennukset yksinkertaisia vai sisältävätkö ne paljon yksityiskohtia

Kulkuväylien verkosto ja katutila

Kaupunkirakenne voidaan nähdä myös katujen ja teiden sekä pienempien väylien ja reittien muodostamana verkostona tai laajemmin kaupunkitilojen muodostelmana, jolloin sitä voidaan kuvata selvittämällä, millaisia tilasarjoja kadut, aukiot ja puistot muodostavat. Katutilaan saattaa kuulua rakennusten edustoja, pieniä puistikkoja tai laajoja katusommitelmia, jotka kaikki rikastuttavat yhteistä julkista kaupunkitilaa.

Katutila muodostuu kadun leveyden suhteesta sitä reunustavien rakennusten korkeuteen. Eri aikakausien katutilat poikkeavat toisistaan tilavaikutelmaltaan. Katujen toiminnalliset vaatimukset ovat muuttuneet vuosikymmenien varrella autoliikenteen lisääntymisen myötä. Vanhoissa puukaupungeissa katutilat ovat kapeita, koska niitä ei alunperin tarkoitettu kuin ihmisten ja hevosten kuljettaviksi. Lahden vanhat kadut ovat kapeita ja talot sijoittuvat tiiviisti kadun varteen muotoillen ja rajaten katuverkostoa.

Katu – yhteinen olohuone vai torjuva ympäristö

Katutilan tärkeitä ominaisuuksia ovat mittojen ja suhteiden lisäksi kadun pinnoitteet, kevyen liikenteen järjestely, sen erottaminen ajoradasta, kadun kalusteet ja valaisimet sekä istutukset. Rakennusten katutaso julkisivujen käsittely ja avautuminen kadulle vaikuttaa myös suuresti tilan luonteeseen. Merkittävä rakennus samoin kuin kaunis näköala alueen ulkopuolelle avoimeen maisemaan tai vesistölle voi olla hyvä ja luonteva pääte.

Lahden merkittävin tilasarjasommitelma on kaupungintalon, kauppatorin ja Mariankadun seremonia-akseli. Se on valtakunnallisesti merkittävä kohde (RKY).

Museoviraston kuvaus alueesta:

"Lahden kauppalan vuoden 1878 asemakaavaan perustuva Mariankadun seremonia-akseli on topografialtaan ainutlaatuinen. Sommitelman monumentaalipäätteinä ovat kaupungintalo ja kirkko, keskellä kauppatori.

Lahden ydinkeskusta pohjautuu kauppalan asemakaavaan, jossa sommitelman pääkadut ovat Aleksanterinkatu ja siitä kohtisuoraan risteävä Mariankatu. Mariankadun päät sijoittuvat kaupunkia halkoville harjuille. Mariankadun seremonia-akselin keskelle, maaston matalimpaan kohtaan sijoittuu kauppatori. Nykyään kadun toisena monumentaalipäätteenä on 1912 valmistunut arkkitehti Eliel Saarisen suunnittelema kaupungintalo ja toisena päätteenä 1978 valmistunut akateemikko Alvar Aallon suunnittelema Ristinkirkko."

Edellisen lähellä itäpuolella Rautatienkadulla sijaitsee Lanunaukio, joka on nimetty kuvanveistäjä Olavi Lanun mukaan. Osa kadusta on kävelykatu. Aukiota pidetään sulana talvella lämmityksellä ja sen Aleksanterinkadun puoleisessa päässä on suihkulähde.

TEHTÄVIÄ:

1. Mitkä rakennukset ovat luonteeltaan maamerkkejä kaupunkikuvassa? (kuvia, kuvauksia).
2. Mitkä ovat mielestäsi tärkeitä näkymiä tai lempipaikkojasi/rakennuksia Lahdessa? Miksi ne ovat tärkeitä?
3. Millaisia yhtenäisiä osa-alueita (esim. yhtenäisesti rakennettu alue tai kadunvars) Lahden keskustan tuntumasta löytyy? Mitkä piirteet (esim. rakennusten korkeus ja materiaalit sekä tyyli) ovat tietyille alueelle tunnusomaisia? (valokuvaa, piirrä, käytä karttaa, kirjoita kuvaus, kuvaa video)
4. Kuvaa erimittakaavaisia katutiloja Lahdesta / muilla mainituilla alueilla ja vertaa niiden mittoja (karkeasti) keskenään. Millaisia tunnelmia erilaisissa katutiloissa syntyy, millainen katu on miellyttävä?
5. Piirrä kartalla omat tavanomaiset tai mielikulkureitit Lahdessa. Millaista on liikkua ko. reitillä, millaisia näkymiä siltä aukeaa, mitä mielikuvia syntyy?
6. Etsi ja kuvaa erilaisia katujen päätteitä Lahden keskustan alueella

8. PUISTOJEN JA VIHERALUEIDEN KAUPUNKI

Kaupunkien viheralueet muodostavat kokonaisuuden, jota kehitetään yhtenäisenä verkostona. Näin pyritään turvaamaan mahdollisuus liikkua alueiden välillä sekä virkistysreittien että kaupunkiekosysteemin kannalta. Erilaisilla alueilla sijaitsevia viheralueita hoidetaan eri tavoin ja luonnonkasvillisuuden sekä istutetun kasvillisuuden määrä vaihtelee. Eniten hoitoa vaativia puistoalueita sijoitetaan kaupunkikeskustaan edustaville paikoille ja merkittävien rakennusten yhteyteen.

Lahden keskusta-alueella on useita puistoja. Niistä keskeisimpiä ovat Fellmannin puisto, Kariniemen puisto, Kaupungintalonpuisto ja Launeen keskuspuisto. Puistot tuovat maisemaan viihtyisyyttä ja elävöittävät kivistä kaupunkikuvaa.

Fellmannin puisto

Fellmannin puisto sijaitsee keskustan tuntumassa, Kartanon kaupunginosassa. Viiden hehtaarin puisto rajoittuu kolmion muotoiseksi Paasikivenkadun, Ståhlberginkadun ja Kyösti Kallionkadun väliin. Puisto rakennettiin Lahden kartanon omistajan, kapteeni Fellmannin entisille pelloille.

Puistoa uudistettiin vuonna 1994. Tällöin näkyvyyttä lisättiin pensaita poistamalla. Lampi ja sen ympäristö kunnostettiin sekä puistoon rakennettiin leikkialue. Puistossa on harvinaisia kasveja sekä puistolle ominaista ovat suuret puut ja runsas kasvilajisto. Eri kasvilajeja löytyy noin kuusikymmentä.

Ympäri vuoden puistossa järjestetään erilaisia tapahtumia. Alue tuo lisämahdollisuuksia lähistöllä sijaitsevien urheilu- sekä koulutuskeskuksen toiminnoille.

Kariniemen puisto

Kariniemenpuisto sijaitsee Kariniemenmäellä, lähellä Vesijärven matkustajasatamaa. Puiston pinta-ala on noin 20 hehtaaria ja se koostuu ulkoilu- ja virkistysmetsästä sekä suojelualueista. Suojelualueilla on Kariniemenmäen pohjoisen puolella rehevää lehtometsikköä ja etelärinteellä vanhaa männikköä. Puiston korkein kohta nousee yli 50 metriä Vesijärven pinnasta.

Puistossa on runsaasti luonnonvaraista kasvi- ja pieneläinlajistoa, joka on hyvä opetus- ja retkeilykohde. Kariniemenmäki on aikoinaan ollut Vesijärven sataman teollisuustyöläisten asuinalue. Puistoon on sijoitettu taitelijaprofessori **Olavi Lanun** kaksitoista jättimäistä veistosta. Veistokset on valmistettu betonista. Ne ovat sijoitettu puistoon käytävien reunoille. Puiston osaa kutsutaan Lanupuistoksi taitelijaprofessorin mukaan.

Kaupungintalonpuisto

Kaupungintalonpuisto on edustuspuisto Eliel Saarisen suunnitteleman kaupungintalon yhteydessä. Kaupungintalo on valmistunut vuonna 1912 ja puisto rakennettu sen jälkeen. Puistoa on muutettu ja täydennetty, mutta se on pyritty säilyttämään alkuperäisen näköisenä. Kaupungintalonpuistossa on neljä patsasta:

- **Victor Johanssonin** patsas sisällissodassa kaatuneiden valkoisten sotilaiden muistoksi, Vapaudenpatsas
- **Yrjö Liipolan** patsas muistomerkiksi lahtelaiselle puunjalostukselle sekä ylistys työnteolle
- **Sakari Tohkan** Marjatta patsas, joka kuvastaa nöyrää ja mietteliästä Kalevan Marjattaa, joka tuli raskaaksi syömästään puolukasta ja synnytti Karjalan kuninkaan
- **Mikko Hovin** Kalapoika -patsas, joka kuvastaa sadunomaisuutta ja lapsen maailmaa

Launeen keskuspuisto

Launeen keskuspuisto sisältää monia toimintoja, kuten perhepuiston, puuvartisten kasvien näytealueen, rullaluistelu- ja skeittialueen sekä lähiliikuntapaikan. Suosittu perhepuisto on perustettu vuonna 1989 ja se on koko perheelle suunnattu vapaa-ajanviettopaikka. Alueelta löytyy eri-ikäisille lapsille leikkialueita ja välineitä. Lapsille on erilaisia kiipeilytelineitä, liukumäkiä, luistelukenttää ja pelialue. Alueelta löytyy myös vesileikkialue ja liikennekaupunki. Perhepuisto on kaikkien käytössä maksutta.

Puuvartisten kasvien näytealue palvelee kasviharrastajia ja kaupunkilaisia katselualueena, sekä viihtyisänä puistona. Arboretumin pinta-ala on noin 3,4 hehtaaria ja se on valmistunut pääosin vuonna 1992.

Pikku - Vesijärven englantilaistyylinen maisemapuisto on rakennettu Lahden kartanon maille 1950-luvulla. Puisto on Vesijärven entisen lahden ympärillä ja puulajisto alueella on runsas. Pikku-Vesijärven kunnostuksessa poistettiin pohjasta likaantunutta sedimenttiä ja sadevesiviemärit siirrettiin Vesijärven puolelle. Veden vaihtuvuutta parannettiin pumppujärjestelyllä, johon liitettiin Lahden Energian rakentamat vesiurut. Ne ovat pohjoismaiden suurimmat ja yksi Lahden suosituimmista nähtävyyksistä.

Pikku-Vesijärven puisto on Lahden kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde 1950-luvun puisto-suunnitelmana ja -toteutuksena. Kuvat: T. Rautiainen

Alueella on asfaltoitu rullaluistelurata, jonka pituus on noin 650 metriä. Radan sisäpuolella, toisessa päässä sijaitsee skeittialue erilaisine luiskineen ja puomeineen. Rullaluisteluradalla järjestetään kaksi kertaa viikossa harjoitukset, joihin ovat tervetulleita kaikki lajista kiinnostuneet.

Lähiliikuntapaikka sijaitsee rullaluistelu- ja skeittialueen läheisyydessä. Liikuntapaikalla on neljä erilaista kuntoiluvälinettä ja tekonurminen peli-alue, jossa voi pelata esimerkiksi jalkapalloa.

Lähteet:

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/2BD80ABC31647CCFC225748200415734>

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/6F1CB97D3622B689C2257483002B0FC1>

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/1C19242ECBB1BE1EC225748700206ABC>

<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/B019CCBF78C4E70FC225748A0034D08D>

9. KULTTUURIYMPÄRISTÖN VAALIMINEN

Kulttuuriympäristö on alue tai kohde, jossa ihmisen jälki näkyy. Kulttuuriympäristöön kuuluu kolme osaluettua: muinaisjäännökset, rakennettu ympäristö ja kulttuurimaisema. Todellisessa ympäristössämme nämä tekijät painottuvat ja lomittuvat yksittäisen paikan luonteen mukaan. Vanhat pientaloalueet, rautatieasemat kuin uudemmat koulut, kirkonkylät ja muut asutut ympäristöt ovat kulttuuriympäristöjä. Niitä ovat maaseudun eheät viljelylaaksot muistoinen, mutta kulttuurimaisemaa ovat yhtälailla kaupunkiasutus ja teollisuusalueet. Kulttuuriympäristö kertoo taustastamme ja siksi eri aikakerrostumien luomaa kulttuuriympäristöä kutsutaan yhteisön aineelliseksi muistiksi.

Kulttuuriympäristöä uhkaavia tekijöitä ovat arvoista piittaamaton kaavoitus ja rakentaminen, purkaminen, unohdus tai ymmärtämätön hoito, hoidon puute ja rappio. Myös kasvavat liikenneväylät voivat tuhota kulttuuriympäristön arvoja. Kerran menetettyä arvoympäristöä ei saada koskaan takaisin ja siksi niiden suojeleminen on tärkeää. Omaleimainen kulttuuriympäristö tekee alueesta arvokkaan ja ainutlaatuisen kohteen.

Miten voit osallistua kulttuuriympäristöjen vaalimiseen?

Kulttuuriympäristöjen vaalimiseen voi osallistua monilla eri tavoilla. Voit aloittaa perehtymällä oman lähiympäristösi kohteisiin, niiden arvoihin ja merkitykseen sekä aihepiirin kirjallisuuteen. Lisätukea ja -tietoa saa alan yhdistyksistä. Suomessa toimii useita kulttuuriympäristöjen hoitoon suuntautuneita yhdistyksiä ja useimmilla kotiseutu-, kylä- ja kaupunginosayhdistyksillä on ohjelmassaan paikallisten arvokkaiden kohteiden vaaliminen ja hoito.

Valtiolta saa kannustusluontoista tukea järjestöjen ja yksityisten toimintaan eri ministeriöiden myöntämällä lainoilla, korkotuilla ja avustuksilla. EU-ohjelmilla rahoitetaan merkittäviä kulttuuriympäristön hoitotoimia.

Ympäristöt on arvioitu ja luetteloitu

Kulttuuriympäristöt voivat olla valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaita. Parhaimmillaan kulttuuriympäristö on elävä ja elinvoimainen ja sisältää eri aikakausien kerrostumia. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on koottu luetteloksi, joka sisältää yli tuhat kohdetta ja jonka valtioneuvosto on hyväksynyt osana valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita (VAT). Se tarkoittaa, ettei luettelossa esiintyviä arvokkaita kohteita saa hävittää kaavoituksen tai rakentamisen yhteydessä eikä niiden kulttuurista arvoa saa vähentää. Kohteet löytyvät kunnittain osoitteesta www.rky.fi

Suomessa on 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Ne ovat maaseutumme edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Ne merkitään maakuntakaavoihin.

Valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden inventointien yhteydessä selvitetään myös **maakunnallisesti arvokkaat alueet**, joista päättäminen kuuluu maakuntien liitoille.

Maisema-alueiden avulla turvataan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen sekä pyritään herättämään kiinnostusta maisemanhoitoa kohtaan. Valtakunnallisesti arvokkaita alueita ovat esimerkiksi Vuokatin alue, Yyteri, Haapasaari, Koli ja Iitin kirkonkylä.

Lahdessa on useita maakunnallisesti arvokkaita alueita, kuten Ahtialan rautatieasema, Kariniemen asuinalue, Mukkulan kartano ja Myllysaari.

Miksi kulttuuriympäristöä vaalitaan?

Kulttuuriympäristömme on historian lukukirja. Se on myös paljon muuta. Monipuolinen ja ihmistä kaikin puolin tukeva ja innostava kulttuuriympäristö on terveyden, onnellisuuden ja luovuuden lähde: luonto ja rakennettu ympäristö limittyvät siinä toisiinsa tasapainoisella tavalla. Ympäristön lyhytnäköinen hyväksikäyttö voi uhata kulttuuriperintömme säilymistä – ja myös meidän omaa hyvinvointiamme.

Menneiden sukupolvien parhaita saavutuksia ja arvokkaimpia kulttuuriympäristöjä on tärkeää säilyttää. Ajan kulku tallentuu kulttuuriympäristöihin eri tavoin, jolloin monet niiden piirteet ovat vaarassa jopa tuhoutua. Siksi ympäristöt vaativat huolenpitoa ja arvokkaimmat kaipaavat myös suojelua. Jokaiselle on asetettu vastuu ympäristöstä nykyisen perustuslain mukaan. Sen vuoksi kulttuuriympäristön tuntemisen, arvostamisen ja vaalimisen tulisi kuulua kansalaistaitoihin.

Jotta kulttuuriympäristön arvokohteita osattaisiin vaalia, on tarpeen tuntea ne. Tunnetko sinä kotiseutusi arvokohteet?

Useissa kunnissa on laadittu kuntakohtaisia kulttuuriympäristöohjelmia, joissa kerrotaan kunnan historiasta, paikallisesti merkittävistä rakennuksista, maisemista ja luontokohteista. Työ on tehty yleensä yhdessä asukkaiden kanssa ja näin on saatu myös asukkaiden ”hiljainen tieto” talteen. Tavoitteena on ollut avata paikkakuntalaisten silmät näkemään oman ympäristönsä erityispiirteet, saada niille arvostusta sekä vaalimistahtoa ja sen myötä löytää sopivia hoitotoimenpiteitä. Omaa arkista ympäristöä ei aina osata arvostaa.

Kulttuuriympäristöohjelman laatimisesta on tehty opas ”Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten” (Lahdenvesi - Korhonen Leena). Opas on tarkoitettu kunnille, ohjelmia laativille suunnittelijoille sekä ohjelmatyöhön osallistuville asukkaille ja yhdistyksille.

TEHTÄVIÄ:

1. Selvitä, mitkä lahtelaiset kohteet sisältyvät maakuntaliiton inventointiluetteloon. Kuvatkaa tai piirtäkää kohteet ja kootkaa niistä näyttely yhdessä kartan kanssa. Kohteista voi myös työstää pienen oppaan turisteille, joka haluaa tutustua rakennuskulttuuriin Lahdessa.
2. Täytä museoviraston kohdeinventointilomake jostain arvokkaasta rakennuksesta. Mitkä asiat ovat helppoja / hankalia täyttää?
3. Mitä seuraavat ominaisuudet voivat tarkoittaa, kun niillä kuvataan rakennetun ympäristön arvoja: tyypillisuus, harvinaisuus, alkuperäisyys, edustavuus, yhtenäisyys, kerroksisuus, sopusointisuus, vaihtelevuus, avainkohde, monipuolisuus, symbolimerkitys, opetus- ja tutkimusarvo, intensiteetti.
4. Tiedätkö, mikä on maailmanperintökohde? Maailmanperintöluetteloon pääseminen edellyttää kulttuuriperintökohteelta, että se on merkittävää historiallista aikakautta edustava rakennustyyppi tai kuvastaa tietyn kulttuurin perinteistä asutusta. Luettelon pohjana on Unescon vuonna 1972 hyväksymä Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi.

Suomen maailmanperintökohteet:

Suomenlinna (liitettiin maailmanperintöluetteloon 1991), Vanha Rauma (1991)
Petäjäveden vanha kirkko (1994) ,
Verlan puuhiomo ja pahvitehdas (1996) ,
Sammallahdenmäen pronssikautinen röykkiöalue (1999)
Struven ketju (2005)
Merenkurkun saaristo (2006)

Lähdetieto:

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet/Valtakunnallisesti_arvokkaat_maisemaalueet

<http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/aluesuunnittelu/mary/alueet>

<http://www.maaseutumaisemat.fi/>

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet

<http://www.kulttuuriperintökasvatus.fi/opetuksen-tueksi/>

10. IHMISTEN KAUPUNKI

Ympäristön laatu – mistä se koostuu

Nykyajalle on tyypillistä, että kaikkea pyritään mittaamaan rahassa ja taloudellisina panoksina. Ympäristön suunnittelulta on alettu vaatia ”laatua” ja ”tuloksia”. Edellä olevissa kohdissa on pyritty selvittämään kaupunkiin liittyviä tekijöitä, joita on hyvin vaikea mitata taloudellisesti sekä millaista positiivista ja negatiivista kanssakäymistä kaupunki mahdollistaa; millaisia käyttäytymissääntöjä julkisilla alueilla noudatetaan.

Ympäristön viihtyvyys merkitsee eri ihmisille eri asioita. Se voi koostua mm. seuraavista tekijöistä:

- inhimillinen mittakaava
- turvallisuus
- hyvät liikkumismahdollisuudet
- toiminta- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet
- ympäristön kauneus
- kasvillisuus ympäristössä
- mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöönsä

Omaan ympäristöön voi vaikuttaa

Ympäristön lyhytnäköinen hyväksikäyttö voi uhata arvostamiamme viihtyisyystekijöitä ja kulttuuriperintömme säilymistä – ja myös meidän omaa hyvinvointiamme. Mitä yksittäinen kansalainen voi tehdä, jos päätöksenteko tuntuu olevan ulottumattomissa? Miten asukkaat kykenevät puolustamaan itselleen tärkeää ympäristöä?

Kun rakennuslakia vuonna 2000 uudistettiin, toteutui merkittävä vallansiirto: päätösvalta siirtyi valtiolta kunnille ja osallistuminen kansalaisille. Samaan aikaan uusittu perustuslaki lisäsi osaltaan kansalaisten vastuuta ympäristöstään. Osallistuminen yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen on siis laillista ja suoranaista lain edellyttämää toimintaa, johon tulisi ajoissa harjaantua.

Uudessa vaikuttamistilanteessa kansalaisilta vaaditaan aikaisempaa suurempaa aktiivisuutta ja uusia kansalaistaitoja. Asukkailla on mielenkiintoa oman ympäristönsä suunnitteluun mutta ei kuitenkaan aina todellisia vaikutusmahdollisuuksia, koska kokemusta ja tietoa ei ole riittävästi. Yhteiskunnan kehitys ja talouden vaatimukset, uuden rakentaminen väylineen tuo monesti mukanaan tehokasta rakentamista. Sitä edeltää kaavoitus, jossa painava sana on talouselämällä ja poliittisilla päättäjillä.

Kaavoituksessa vaikuttamiseen ja sen avulla tapahtuvaan ympäristöarvojen vaalimiseen tarvitaan valppaita ja vastuullisia asukkaita. Parasta olisi jo nuorena oppia tietämään ja tuntemaan vaikutusmahdollisuudet. Jos yksin on vaikea päästä asiassa eteenpäin, voi apua kysyä paikallisilta yhdistyksiltä, jotka kantavat huolta lähiympäristönsä kehittämisestä.

Rakennus- ja kunnallislajeissa on pyritty turvaamaan yksilön vaikutusmahdollisuudet ympäristön suunnittelussa. Niiden lisäksi tarvitaan avointa kansalaiskeskustelua ympäristön suunnittelun tavoitteista. Usein on niin, että yhteiskunnan "heikot" ryhmät, esimerkiksi vanhukset tai lapset, jäävät sivuun keskustelusta. Toisaalta juuri näille ryhmille ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus ovat merkittävämpiä vaikutuksiltaan.

Suunnittelussa tarvitaan taitoa eläytyä eri osapuolten asemaan ja taitoa kuunnella eri ryhmien mielipiteitä. Yhdyskuntasuunnittelu on eri tarpeiden yhteensovittamista.

TEHTÄVIÄ:

1. Haastatellaan eri-ikäisiä kaupunkilaisia asumisviihtyvyydestä. Mitä puutteita ja mitä hyviä puolia Lahdessa on? Kerrotaan tulokset muille tai kirjoitetaan niistä.
 2. Kirjoitetaan omia mielipiteitä tai eläydytään jonkin toisen ikäryhmän näkökulmaan: - lapsena / kouluikäisenä / kotiäitinä tai -isänä / Itäkeskuksessa työssä käyvänä aikuisena / vanhuksena / muuna, minä / Lahdessa.
 3. Millaisessa asuinympäristössä viihdyn, mitä ympäristön viihtyvyyteen liittyviä asioita arvostan.
 4. Laaditaan Lahden keskustan uudistusehdotus ryhmätyönä, siten että oppilasryhmät edustavat eri osapuolia, kuten – erilaiset asukasryhmät – kaupungin virkamiehet – päättäjät Tulostetaan suunnitelma kirjoituksina, kuvina, valokuvina jne.
-

Lähdetietoa:

"Kulttuuriympäristö kunniaan"-kansalaisen tietopaketti

www.kulttuuriyriperinnontuki.com

Osallistu ja vaikuta -opas. Ympäristöministeriö, (1997).

Kulttuuriympäristöohjelma- miksi ja miten

Kulttuuriympäristöohjelma on asukkaiden, yhteisöjen, viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyönä tekemä linjaus paikallisen kulttuuriympäristön hoidosta ja käytöstä.

Kulttuuriympäristöohjelmissa yhdistyvät asiantuntijoiden tuottama inventointitieto asukkaiden paikallistuntemukseen ja arvostuksiin. Ohjelman tavoitteena on sopia, mitä kohteita paikkakunnalla vaalitaan ja miten niiden hoito toteutetaan.

Ohjelmatyön onnistuminen ja näkyvyys on kulttuuriympäristön arvostuksen ja hoidon kannalta tärkeämpi kuin valmis ohjelma selkeät tavoitteet ja vastuut ovat välttämättömiä ohjelman toteutumiselle kulttuuriympäristö ei helposti taivu kunnan toimialajakoon, joten tavoitteisiin, vastuihin ja sitouttamiseen on erityisesti panostettava kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen osallistuminen on ohjelman perusta, vaikka ohjelmatyön vetäminen kuuluuakin kunnalle.

LUE LISÄÄ

Tehdyt kulttuuriympäristöohjelmat (pdf, 117 kt)

